

Katsaus sateenkaarevaan elämään suomalaisella maaseudulla

Maaseutututkijatapaaminen

Maaseudun marginaalit ennen, nyt ja
tulevaisuudessa

Anni Rannikko, UEF

Tutkimusongelma ja -asetelma

Tutkimuskysymykset:

1. Millaiseksi sateenkaarevan ellettävän elämän ympäristöksi suomalainen maaseutu tutkimuksen kautta määritty?
 2. Miten ellettävyys näissä tulkinnoissa määritellään?
- Judith Butler: Ellettävyydessä on kyse niistä normatiivisista ehdoista, joiden on täytyttävä, jotta elämä voisi olla ellettävää.

Aineisto

- Aineistona 2000-luvulla julkaistu suomalainen yhteiskuntatieteellinen- ja kulttuurintutkimus, jossa sateenkaareva eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen elämä ja maaseutu yhdistyvät.
- Aineistossa mukana yhteensä 17 artikkelia, kirjan lukua ja kirjaa.
- Valtaosan aineistosta löysin Kansalliskirjaston hakupalvelusta Finnasta <https://kansalliskirjasto.finna.fi/>
 - Hakulauseke: (Kaikki kentät:queer OR sateenkaari) AND (Kaikki kentät:rural OR countryside OR maaseutu OR kylä OR village) NOT ((Kaikki kentät:kirjallisuus))
- Täydensin Google Scholarin hauilla: queer AND maaseutu / queer AND Finland AND rural OR countryside OR village
 - Valitsin mukaan aineistoon Suomea käsittelevät tieteelliset artikkelit, kirjojen luvut ja tietokirjat
- Jätin aineiston ulkopuolelle väitöskirjaa alemmat opinnäytteet, kirjallisuustieteelliset julkaisut ja erilaiset ei-akateemiset raportit sekä teokset, joissa tarkasteltiin aikaa ennen 1950-lukua (eli ennen suurta muuttoa).

Analyysi

- Jäsentelin artikkelien tarjoamat näkökulmat maaseutuun ensin sisällönanalyttisellä teemoittelulla.
- Teemat kokosin neljäksi hegemoniseksi tulkinnaksi sateenkaarevasta elämästä suomalaisella maaseudulla.
- Tarkastelin kunkin hegemonisen tulkinnan kohdalla, mistä normatiivisista ehdoista eletävä elämä rakentuu.

Mahdottomuus

- Suuressa osassa tutkimuksia sateenkaareva elettävä elämä maaseudulla määrittyy mahdottomaksi. Maaseutu on paikka, josta on lähdettävä kaupunkiin joko pistäytymään tai pysyvästi sateenkaarevan elämän perässä.
- Mahdottomuuden tulkinnessa elämän elettävyyden normatiiviset ehdot rakentuvat vertaiskontaktien ja sateenkaarevan identiteetin näkymisen mahdollisuuksien kautta.

Etenkin pieniltä paikkakunnilta kotoisin olevien nuorten elämässä kotoa muuttaminen yhdistyy muuttoon pois kotipaikkakunnalta, jonka ilmapiiri voi tuntua ahdistavalta ja jossa on toisaalta hyvin niukasti mahdollisuuksia esimerkiksi jatko-opinnoille. Tämän aineiston valossa ”seksuaalipakolaisuus” tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten ”sukupuolipakolaisuus” on edelleen totta. (Taavetti 2015.)

Näkymättömyys

- Toisessa hegemonisessa tulkinnassa sateenkaareva elämä rakentuu pakotetun näkymättömyyden varaan.
- Näkymättömyyden näkökulmasta sateenkaarevan elämän elettävyys rakentuu oman identiteetin suojaamisen, kohteliaan tarkkaamattomuuden ja hetero- ja cis-oletusten kautta.
- Kaksi ensimmäistä tulkintaa korostuvat 2000-luvun alun julkaisuissa, sateenkaarinuoria käsittelevissä julkaisuissa ja julkaisuissa, joissa maaseutu ei ole varsinainen tutkimuskohde.

Maaseudun nuoret salasivat kokemuksensa pääkaupunkiseutulaisia selvästi useammin lähiympäristöissään, kuten perheessään, suvussa ja naapurustossaan sekä koulu- tai opiskelukavereidensa piirissä. Maaseudulla asuvat myös kokivat tulleen torjutuiksi useammin kuin pääkaupunkiseutulaiset nuoret ilmaistessaan sukupuoltaan tai seksuaalisuuttaan. (Taavetti, Alanko, Hästbacka, Lehtonen & Palojarvi 2020.)

Lyyrikko Mirkka Rekolan ajatus, että elämme Suomessa eri aikoja, kuvaa hyvin nykyisten maaseudun homojen ja lesbojen elämää. Jos kaupungeissa anonymiteetti ja näennäisliberalismi takaavatkin liikkumatilaa, jossain päin maata joku elää nimittelykulttuurissa, useat elävät kaapissa tai kaksoiselämää tai muuten piilottelevat osittain homoseksuaalisuuttaan. Verrattuna naisten tasa-arvoliiikkeeseen, on homojen vapautusrintama pysähtynyt kaupunkien muureille. (Majuri 2003.)

Hetkellisyys

- Maaseutu tarjoaa sateenkaarinäkökulmasta katsottuna jonkinlaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kokoavia hetkellisiä risteyksiä, eräänlaisia turvapaikkoja.
- Monet sateenkaarevat pistäytyvät maaseudulla nauttimassa luonnosta, tapahtumista tai vaikkapa hiihtokeskusten juhlista. Näissä näkökulmissa maaseutu määrittyy usein monensuuntaisen liikkeen kautta sen sijaan, että se nähtäisiin staattisena.
- Elettävä elämä määrittyy monipaikkaisuuden, ohimenevyyden ja jopa idyllin kautta.

”Maaseudun ja kaupungin lesboja. Naisia tiedostamisen ensiaskelmilla, matkalla kokonaisvaltaiseen lesbouteen ja radikaaleja lesbo-feministejä. Mikä yhdisti tätä heterogeenista naisjoukkoa? – Matojen etsiminen ja onkivehkeiden purkaminen veneeseen, aamiaiset verannalla ja saunarannassa vietetyt grillausillat, yhteinen nelivuotias lapsi, makailu alastomana auringon alla – vai lesbouden analyttinen pohdinta?” (Pärrä 2/1982, 2.) Suomen ensimmäinen kansallinen lesboleiri järjestettiin pienehkön pohjoiskarjalaisen kirkonkylän, ”Voimakosken”, tuntumassa helteisenä keskikesän viikkona vuonna 1982. (...) Leiriä kuvailtiin ilmoittautumisohjeissa tilaisuutena riuhtaista itsensä irti ankeudesta, yksinäisyydestä, pysähtyneisyydestä sekä metaforisesta tahmeanharmaasta verhosta. (Lehto & Rannikko 2015.)

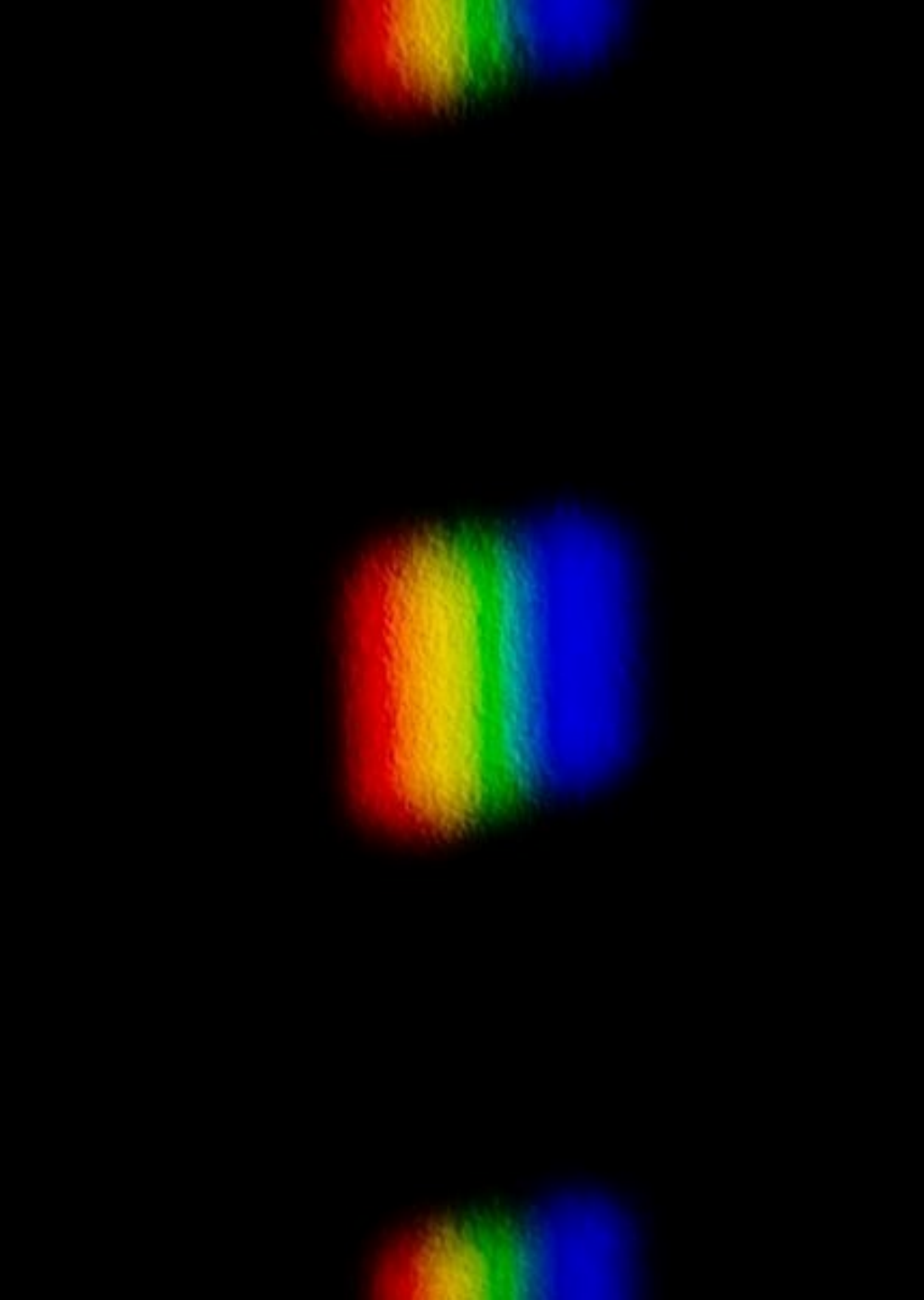
En ole tässä artikkelissa yrittänytkään peitellä ihailuani, jonka kohteena ovat maaseudulla asuvat homot. Mielestäni he tekevät tärkeää pioneerityötä. Kuunnellessani Toivon ja Tarmon haastattelunauhoja keksin metaforan suurlähetystöstä ja muukalaispassista. Näiden kahden kodit kun ovat eräänlaisia vieraalle maalle vietyjä homolähetystöjä. Toivo on järjestänyt kodissaan niin aidstukikeskuksen kuin Setan ”mies kohtaa miehen”-ryhmien tapaamisia. (Majuri 2003.)

Kuuluminen

- Maaseutu määrittyy kuulumisena, juurtumisena ja hyväksyntänä.
- Elettävyys rakentuu osallistumisen, kuulumisen kokemuksen, arvostuksen ja näkymisen kautta.
- Kolmas ja neljäs tulkinta korostuvat uusimmissa tutkimuksissa ja sellaisissa julkaisuissa, joissa maaseutu on otettu keskeiseksi tutkimuskohteeksi.

Moni tapaamani aikuinenkin muuttaja etsii ympärilleen vähintäänkin väljää sateenkaarevaa yhteisöä, mutta heillä on myös monia muita merkityksellisiä, turvallisia, saman arvopohjan ja tavoitteet jakavia yhteisöjä, joihin kuulua. Tämä on havaittu myös espanjalaista pikkukaupunkia käsittelevässä tutkimuksessa. Maaseutu voi tarjota sateenkaari-ihmisille kuulumisen tilaa. (Rannikko 2025.)

Alustavia kokoavia havaintoja

- Kun maaseutua katsoo sateenkaarevan ellettävän elämän ympäristönä, se määrittyy monella tapaa ristiriitaisesti.
- Diskursiivinen eronteko kaupungista vapaana ja maaseudusta konservatiivisena näkyy tutkimuksissa. Samoin queer-tutkimuksen metronormatiivisuus.
- Sillä, onko tutkimuksen fokus maaseutu vai esimerkiksi kaupunki tai muuttoliike, näyttää olevan yhteys siihen, miten ellettävää elämää määritellään. Samoin sillä, tarkastellaan nuoruutta vai aikuisuutta.

Aineisto ja lähteet

Jantunen, Jarmo Harri & Juvonen, Tuula (2021) Lesbonormatiivisuuksien ristipaineessa: Määrällistä ja laadullista analyysiä Suomi24-verkkokeskusteluista. SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti, 15(1–2), 17–36.

Juvonen, Tuula (2002) Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia Homoseksuaalisuuden rakentuminen sotienjälkeisessä Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Karkulehto, Sanna & Sääntti, Joonas (2022) On the Borderlands of Queer Representations: From Downtown to Neon City, Lapland, and St Petersburg, Russia. SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti, 16(2), I–VII.

Lehto, Iiris & Rannikko, Anni (2015) Lesboleiri alakulttuurisena välitilana. SQS: Suomen queer-tutkimuksen seuran lehti 9: 1–2, 15–21.

Lehtonen, Jukka (2004) Ammatinvalinta ja ei-heteroseksuaalisuus. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) “Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset 2/04. Helsinki: Työministeriö, 143–168.

Löfström, Jan (1999) Changing conceptions of Gender Polarity in Finland from Rural to Urban Culture. In Apo, Satu, Nenola, Aili & Arola, Leena (eds) Gender and folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture. Studia Fennica. Folkloristica 4. SKS/FLS: Helsinki, 239—259.

Majuri, Lasse (2007) Homot Suomen maaseudulla – diplomatiaa ja edustustoja. Teoksessa Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like.

Melanko, Valdemar (2012) Puistohomot: raportti Helsingin 1960-luvun homokulttuurista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1376. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (toim.) (2007) Sateenkaari-Suomi: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like.

Aineisto ja lähteet

Peltomaa, Hanna (2013) The Only Gay in the Village? Lesbians, Gay Men and Bisexuals Living in Rural Communities in Finnish Lapland. Teoksessa Seija Keskitalo-Foley & Päivi Naskali & Päivi Rantala (toim.) Northern insights: feminist inquiries into politics of place, knowledge and agency. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Peltomaa, Hanna (2013) Rural Gays, Lesbians and Bisexuals: Living in Finnish Lapland. Teoksessa Didem Kilickiran & Christina Alegria & Carl Haddrell (toim.) Space and Place 3. Exploring Critical Issues. Oxford: Inter-disciplinary press, 141–152.

Peltomaa, Hanna (2022) Ei-heteroseksuaalisten ihmisten toimintatilat lappilaisissa kyläyhteisöissä. SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti, 16(2), 56–60.

Peltomaa, Hanna (2022) Kotona kylässä. Ei-heteroseksuaalisten ihmisten toimintatilat lappilaisissa kyläyhteisöissä. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 329. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Rannikko, Anni (2025) Lesbo kylässä. Sateenkaareva tila maaseudun valtasuhteissa. Teoksessa Ville Pöysä, Helena Ristaniemi, Lauri Julkunen, & Kaisa Vehkalahti (toim.) Monikerroksinen maaseutu: Arki, muistot ja mielikuvat. Gaudeamus: Helsinki, 251–269.

Taavetti, Riikka (2015) ”Olis siistiä, jos ei tarttis määritellä...” Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 81, Seta-julkaisuja 25. Helsinki: Nuorisotutkimusseura /Nuorisotutkimusverkosto & Seta.

Taavetti, Riikka (2016) ”Tärkeintä on lähteminen. Muuttamisen merkitykset sateenkaarinuorten elämässä.” Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä – Nuorten elinolot 2016 -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Terveystieteiden tutkimuskeskus & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 135–147.

Taavetti, Riikka & Alanko, Katarina & Hästbacka, Noora & Lehtonen, Jukka & Palojarvi, Inka (2020) ”Sateenkaareva nuoruus ja merkitykselliset ihmissuhteet”. Teoksessa Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.) Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Helsinki: Gaudeamus, 31–46.